

“LA CRISI ECONÒMICA I LES IDEES DE JOHN MAYNARD KEYNES”. Al voltant del meu llibre *KEYNESIANISMOS* publicat per Tibidabo Ediciones,SA.

ATENEU BARCELONÈS, Tertúlia d'Economia.

12 de juny de 2017

En l'anàlisi de la crisi actual ha predominat una narració dels fets esdevinguts molt enfocada a l'atribució de culpes i greuges. S'ha fet responsables de la crisi als banquers i als grans directius d'empreses financeres amb conductes certament dominades per l'extrema cobdícia, pel guany especulatiu i pel rendiment a curt termini; s'ha acusat, amb plena raó de causa, a les agències de qualificació de riscos de mercenàries entregades als dictats del qui les pagaven i contractaven de manera deshonest; s'ha acusat de voltors als *hedge funds* capaços d'arruïnar a tot un país especulant amb la moneda estatal i, certament, descoratge saber que a finals de 2007 el 80% dels *hedge funds* operatius en aquell moment tenien el domicili social en el paradís fiscal de les Illes Caimans; s'ha qüestionat als bancs centrals per oferir diner massa barat al llarg de molts anys, suscitant així l'especulació financera i afavorint indirectament iniciatives empresarials sense cap possibilitat de reeixir en el mercat competitiu; als bancs centrals se'ls ha acusat, també, de manca de compliment en el seu obligat deure de control i sanció a les excessives males pràctiques bancàries algunes d'elles clarament fraudulent; i, finalment, s'ha criticat als governs per defensar cegament una hiperglobalització que ha comportat la submissió de la democràcia a l'imperi de l'economia.

No hi ha dubte que aquest fets que he esmentat han influït en la crisi i és una constatació fiable remarcar que les entitats financeres varen fracassar en la gestió dels nous riscos plantejats per la innovació financera en el marc de mercats financers globals desregulats. Sense cap mena de dubte hi va haver una falla tècnica en els models bancaris de gestió de risc i és evident la incapacitat del sistema financer per gestionar el risc i avaluar la volatilitat en els preus dels seus actius. És un fet que les titularitzacions i els derivats financers han arribat a dominar els balanços de les entitats financeres. I, malauradament, és ben cert també que l'excés reiterat de diner barat i l'oferta als consumidors va transformar als ciutadans americans i europeus i a moltes empreses en especuladors altament endeutats.

Totes aquestes explicacions sobre la crisi tenen raons de pes i estan basades en la realitat dels fets. En el cas de la Unió Europea cal afegir-hi, a més, la constatació del fracàs en el disseny de la unió monetària i financera. Sense un govern comú amb capacitat fiscal i pressupostària única; amb la inviable separació entre l'autoritat que emet el deute públic i l'autoritat que emet la moneda; sense instruments estatals bàsics de política monetària en mans de cada estat de la unió monetària, com ho són els tipus de canvi i el tipus d'interès; amb el BCE limitat en les seves funcions; certament, amb aquests ingredients, el sistema euro és lluny d'allò que

defineix una àrea monetària òptima. A més es important anotar que, en relació al PIB, els bancs europeus tenen dues vegades la grandària que tenen els americans i estan tres vegades més palançats que no ho estan els bancs americans. A Europa l'economia està molt més bancaritzada que als Estats Units. Als Estats Units els bancs son massa grans per deixar-los caure i alhora el govern federal pot rescatar-los perquè te capacitat sobrada per fer-ho. A Europa cap govern de cap Estat nació pot rescatar per si sol els seus bancs i encara menys deixar-los caure . A Europa els bancs tenen una grandària descomunal.

Més enllà del que he esmentat suggereixo, tanmateix, que avui dediquem una estona a algunes de les idees que són darrera dels fets constatats. Proposo que considerem les idees que dominen en la disciplina de l'economia i en les decisions de política econòmica i que les relacionem amb la crisi. I proposo que hom fem des del taló de fons de dues idees de Keynes, com són el concepte de la demanda efectiva relacionada amb la "paradoxa de l'estalvi"; i, també, un segon concepte keynesià, el de la demanda efectiva amurada d'una incertesa irreductible. Aquestes dues idees contrasten amb les idees que presideixen el discurs hegemònic al si de la disciplina econòmica com ara les teories del "cicle econòmic real", la teoria "mercat eficient" i la teoria de "les expectatives racionals".

Crec que per entendre les causes profundes de la crisi actual és bàsic recuperar una idea central en les teories de Keynes. Em refereixo a la distinció entre la noció de risc, per una banda; i el concepte d'inestabilitat en el si de la incertesa irreductible, per altre banda.

Com explica Robert Skidelsky -que ha escrit la més amplia biografia i interpretació de l'obra de Keynes- "segons Keynes la incertesa explica per què la gent manté els estalvis en formes líquides; per què la inversió és inestable, i per què el tipus d'interès del diner no ajusta l'estalvi a la inversió. La incertesa explica també per què el progrés ha estat tant lent i intermitent al llarg de la història. Tots els actors que participen en el drama de l'activitat econòmica estan motivats en major o menor mesura per la incertesa respecte al futur i consideren el diner, o els contractes equivalents al diner, com una manera significativa de confrontar-se a la incertesa. (...) La incertesa també explica per què un estat d'expectatives migrades (i amb poca empenta) pot persistir i desanimar l'activitat econòmica molt després que els bens, els serveis i les inversions estiguin disponibles a "preus de saldo". Aquest sentiment d'incertesa creix i decreix, unes vegades la gent té més confiança que en altres moments. Quan la confiança és alta, l'economia prospera; quan és baixa, l'economia emmalalteix".

"És important subratllar que Keynes no afirmava que tota la vida econòmica en el capitalisme sigui incerta. Segons Keynes, la teoria econòmica ha de distingir entre activitats econòmiques en les quals *"les nostres opinions respecte al futur són dignes de confiança des de tots els punts de vista"* i aquelles activitats en les quals *"les*

nostres previsions poden ser errònies i les expectatives relatives al futur poden afectar allò que fem a l'actualitat".

"La incertesa es converteix, doncs, en una qüestió per a l'economia només quan el nostre viure quotidià o prosperitat depenen de la nostra visió de futur. Si només hi hagués demanda per allò que és necessari, l'economia no hauria de preocupar-se per la incertesa: les úniques fonts d'incertesa sorgirien d'esdeveniments externs, com ara les catàstrofes climàtiques o la guerra. En el capitalisme la incertesa la genera el propi sistema, perquè és una màquina d'acumular béns de capital, els rendiments dels quals no arriben al moment de la inversió sinó després, més tard. El motor de creació de riquesa és al mateix temps la font de una part de la seva inestabilitat". Fins aquí la cita de Skidelsky.

Les teories contemporànies han centrat la seva anàlisi sobre el per què els mercats financers són inestables basant-se en la noció de risc i el seu control. Keynes va parlar d'incertesa i d'expectatives incertes: una reflexió completament distinta a la de risc i les possibilitats de minimitzar-lo.

Atenent a aquest concepte d'incertesa formulat per Keynes podem afirmar que les activitats amb risc són una cosa; en canvi, les situacions on predomina la incertesa són una altra cosa diferent. En el seu llibre *Teoria sobre Probabilitats* publicat el 1921 Keynes explica per què el càlcul de probabilitats no pot reduir la incertesa d'alguns esdeveniments que afecten l'economia. No de tots els esdeveniments, però sí d'alguns que són significatius i rellevants. La posició de Keynes és que el risc depèn de sí mateix en la manera de trobar la solució per superar el propi risc. Això, reduir el risc, es pot aconseguir amb informació veraç, experts responsables en els consells d'administració i codis ètics. Els empresaris han de disposar de llibertat per assumir riscos, beneficiar-se de la conjuntura i de les decisions adoptades i guanyar diners o bé pagar el preu pels seus errors.

Aquesta llibertat podia aplicar-se a fons en allò que Keynes qualificava de *serveis "tècnicament individuals"* i no era prudent aplicar-la als serveis que són *"tècnicament socials"* com és el cas del sistema financer: bancs, caixes d'estalvi, fons d'inversió, companyies d'assegurances, etc.. En aquest camp la naturalesa del risc és diferent pel fet que el sistema financer crea diners en la seva pròpia activitat i això té un gran impacte en el capitalisme que és una economia monetària de producció.

Quan el sector financer s'esfondra i afecta a l'economia real en forma d'aguda recessió, aleshores, socialitzar les pèrdues pot esdevenir una necessitat ineludible. Nogensmenys, salvar el sector financer perquè no hi ha més remei, és un fet que comporta una gran iniquitat social. I allò que s'ha de discutir a fons és la forma de concretar aquest rescat i qui ha de pagar-ne el seu cost. No discutir això és una autèntica immoralitat. Per cert, per a Keynes, en cita textual: *"Un banquer amb conducta sana, ¡ay! no es aquell que preveu el perill i l'evita, si no aquell que quan s'*

arruïna ho fa d'una manera tradicional i ortodoxa, als costats dels seus col·legues (els empresaris), i així cap persona pot retreure-li res en relació a aquesta conducta". Recordem que Keynes es va quasi arruïnar dues vegades i que Schumpeter es va arruïnar de debò l'any 1924 quan va fer fallida el Banc Biederman del qual n'era el president del consell d'administració. No només va perdre tots els estalvis i les propietats si no que va arrossegar deutes que va anar cobrint amb els seus ingressos de professor.

Bé, reprenem el fil dels arguments. A diferència dels qui creuen que les entitats financeres només fallen en la seva funció quan calculen malament el risc i que, per tant, la solució és incrementar els models financers matemàtics i la responsabilitat als consells d'administració, Keynes, com deia, remarca que els mercats financers tendeixen a una incertesa irreductible. Si l'evolució dels mercats financers fos només una qüestió de risc, la reforma necessària del sistema financer quedaria reduïda a desenvolupar millores tècniques de gestió d'aquest risc i a dotar els bancs de majors recursos propis per reforçar la solvència; i, a tot estirar, aconseguir que el regulador governamental faci complir dràsticament al sector financer les normes legals establertes. En canvi, si els mercats financers són substancialment una qüestió d'incertesa irreductible, els governs han d'entrar a fons en la delimitació d'àmbits d'actuació de les institucions financeres i han d'aplicar regulacions i controls específics als mercats de capitals, si hom vol evitar el mal major. Keynes distingia entre el fet de la recuperació econòmica i les reformes en profunditat. Els governs han d'intervenir per fomentar la recuperació i han de prohibir primer i sancionar després les practiques financeres arriscades que esdevenen inadmissibles. Una lectura del capítol XII de *La Teoria General* pales que Keynes té clara consciència respecte els mercats desregulats i, en particular, en relació a l'especulació financera sense control, fets que poden provocar crisis de duresa extrema. L'actual crisi iniciada el 2007-2008 dóna la raó a Keynes.

Soc conscient que molt sovint associem la noció de regulació associada a la idea de reforma amb la paraula burocràcia i només esmentar el mot "regulació" ja emmalaltim dels nervis....Però no estem parlant de regulacions burocràtiques. Parlem de prohibir determinades practiques financeres i de sancionar les greus irregularitats i el frau. Sé que això pot sonar a poc liberal, però, podem preguntar-nos a tall d'exemple: ¿què hauria passat amb l'evolució de les caixes d'estalvi catalanes si no haguessin canviat els seus paràmetres fonamentals d'àmbit d'actuació a l'empara de la desregulació financera?. ¿Seguirien encara dempeus aquelles caixes d'estalvi i no haurien fet fallida, amb les terribles conseqüències que això ha tingut i que té encara pel territori d'implantació i per l'economia catalana en general?

En relació a aquest tema de la regulació del sistema financer he de recordar que als Estats Units al llarg de 66 anys entre 1933 – quatre anys després del crac del 29- i

fins a l'any 1999- que és quan ja s'ha imposat amb contundència la ideologia dels mercats eficients -, en 66 anys hi hagué una regulació poc permissiva del sistema financer, regulació que, entre altres coses, diferenciava amb claredat allò que podien fer els bancs comercials i el que era la funció dels bancs d'inversió.

En el context del que comentem, és imprescindible recordar que Keynes a l'any 1944 va proposar al representant dels Estats Units, Harry Dexter White, un nou model d'ordre financer internacional basat en unes condicions que des del seu punt de vista protegien de manera adequada la capacitat d'un govern nacional per mantenir la plena ocupació al seu país. Entre aquestes condicions destaca el dret dels governs a devaluar la seva moneda sota condicions específiques; el dret de cada país a mantenir els controls nacionals en els moviments de capitals i el dret a rebre préstecs del FMI sense que aquest imposés condicions a la política nacional de cada país.

És una idea de Keynes que hi d'haver imprescindibles controls en els moviments internacionals de capitals. En lloc d'això la mentalitat imperant a partir de 1980 va legitimar una onada de desregulació econòmica i financera que va preparar el camí d'arribada de la Gran Recessió actual. A l'any 1989 la OCDE va anul·lar totes les restriccions sobre els fluxos financers internacionals superant-se així les limitacions entre fronteres nacionals. A l'any 1995, després de dècades de negociacions la OMC, Organització Mundial del Comerç, va establir profundes transformacions en les polítiques industrial i comercials, les subvencions, les normes de seguretat alimentària, etc.

És una fet sabut que la proposta de Keynes no va reeixir a Bretton Woods i ara és possible copsar que era una proposta a les antípodes de la hiperglobalització sense control que caracteritza el món d'avui. Ara constatem que no hi ha equilibri entre l'autonomia política dels Estats i la globalització econòmica. Quan la globalització es va configurar dins uns límits, el creixement econòmic fou positiu en termes globals. No es així amb la hiperglobalització sense límits. El model actual ha situat la democràcia al servei de l'economia global en lloc de mantenir la possibilitat de dirigir l'economia des de la democràcia. Keynes va defensar aferrissadament el predomini de la democràcia sobre l'economia a les dècades de 1920 i 1930 quan el món estava atrapat entre un totalitarisme rampant i una democràcia decadent.

Dani Rodrik assenyala que l'eliminació de barreres comercials i sobretot financeres s'ha convertit en una finalitat en sí mateixa i no pas en un medi per arribar a assolir objectius econòmics i socials bàsics. És poc comprensible que s'hagi imposat a la societat determinats tractats que han creat drets especials a les companyies estrangeres i que s'hagin reduït impostos a determinades empreses i a rendes altes per atraure corporacions i que tot això s'hagi fet eliminant les restriccions. Allò que pesa sobre l'economia mundial ja no és la manca d'obertura comercial si no la manca de legitimitat democràtica. Certament repensar la

globalització és molt difícil pel fet en si mateix doncs se'ns ha escapat de les mans les virtuts del lliure intercanvi de bens, serveis i finances. A més és difícil perquè qualsevol replantejament és acusat de deriva perillosa cap al proteccionisme. Hi ha una oposició radical a reduir l'abast de la intermediació financera i a revisar a fons el paper del sistema financer a nivell nacional i global.

Ara bé, com diu Rodrik, avui en dia correm un risc major i és que les tensions socials que crea la hiperglobalització impulsin una reacció populista que debiliti alhora la globalització i la democràcia. Pel que fa a l'estat mundial de les finances Skidelsky afirma que "Keynes s'hauria oposat frontalment a un tipus d'innovació financera que supera els límits de la comprensió ordinària i del control". No fer res contra la hiperglobalització és negar que la globalització -dins uns límits ajustats a les característiques de les institucions de cada país amb salvaguarda de les regulacions pròpies- pot ésser una bona cosa per a l'economia i també per a les nostres democràcies.

Una primera conclusió del que he dit fins ara és que la crisi econòmica mundial que es va iniciar al sistema financer fou possible perquè alguns bancs i entitats d'estalvi i inversió es varen decantar cap al risc insostenible a l'empara de la desregulació. Els poders de control varen fallar a partir de la convicció que el propi control podia ser lax ja que la teoria de les expectatives racionals dominant en el pensament econòmic, garanteix que els mercats financers no poden equivocar-se profundament en fixar el preu dels actius i, per tant, el sistema financer necessita poca regulació.

La defensa d'aquesta convicció en les "expectatives racionals" i en els "mercats eficients" comporta una conseqüència doctrinal: els governs no han d'intervenir en el manteniment de la plena ocupació dels recursos, ni en el creixement equilibrat de l'economia. La interferència dels governs en els processos del mercat es considera innecessària i fins i tot es qualifica de contraproduent. Es defensa que els pressupostos governamentals han d'estar sempre equilibrats, també en temps de crisis econòmiques agudes.

Una segona idea de Keynes, que també, podríem comentar amb més profunditat en el temps de col·loqui, és la que he esmentat com el concepte de la demanda efectiva relacionada amb la "paradoxa de l'estalvi". Aquesta idea contradiu les polítiques d'austeritat que s'autoqualifiquen d'"austeritat expansiva".

Abans d'entrar en aquest matèria, convé però tenir clara la seqüència de la crisi financera. Aquesta crisi no és atribuïble a una despesa pública desbocada promoguda per l'Estat del Benestar. El causant de la crisi no foren els dèficits públics ni l'endeutament públic. Tant els dèficits com l'endeutament són problemes molt seriosos. Com ja va advertir Keynes els dèficits permanents i l'endeutament públic sempre a l'alça són factors insostenibles a llarg termini. Y en el col·loqui podem comentar que proposava Keynes per evitar els dèficits públics.

Però, com dic, els dèficits públics no foren el detonant inicial de la crisi. Als Estats Units i a més encara a Europa fou el rescat obligat dels gegants bancaris allò que va fer augmentar descomunalment el deute públic.

I foren les polítiques d'austeritat les que varen accentuar la recessió a Europa. Als Estats Units no es varen aplicar polítiques d'austeritat tant dures i va predominar l'estímul a la demanda agregada pel conjunt de l'economia. A Europa les polítiques d'estímul només es varen aplicar amb claredat entre el setembre de 2008 i el setembre de 2009 i després es varen imposar intel·lectualment i a la pràctica les polítiques d'austeritat. Hem de preguntar-nos, doncs: ¿Com és que a Europa varen dominar i dominen encara les polítiques d'austeritat?. ¿Quina lògica fonamenta aquesta creença?

Tots nosaltres troben lògica la següent afirmació: "no es poden compensar els deutes adquirint més deutes". Diem amb encert: "no es pot tancar el forat del dèficit fent més dèficit". Ara be, aquesta lògica comporta el que s'anomena una fal·làcia de la composició. La composició es falsa perquè allò que té lògica en el cas particular no la té en el cas general. ¿Què passa si tots fem estalvis al mateix temps?. Keynes va parlar de la "paradoxa de l'estalvi". Si tots estalviem al mateix temps l'economia es col·lapsa. Cada família pot estalviar pel seu compte i això es positiu però no totes les famílies poden estalviar alhora: ningú comprarà allò que fabriquen les empreses o farà us dels serveis. Si un país europeu posem pel cas Espanya estalvia, algun altre país ha de comprar les exportacions espanyoles. I si tots els països

europeus fan polítiques d'austeritat al mateix temps, superar la crisi esdevé impossible. No es factible que tots adoptem polítiques d'austeritat al mateix temps. Això es la paradoxa de l'estalvi.

Certament el raonament que empara la política d'austeritat l'anomenada "austeritat expansiva" o "deflació voluntària" com també és defineix sembla impecable. Afirmar que amb menys despesa pública, descens dels preus i reducció dels salaris les economies milloren en competitivitat. Això permet guanyar confiança empresarial, un fet clau pel creixement econòmic.

Tanmateix, les xifres econòmiques palesen el fracàs d'aquesta política de pretesa promoció del creixement. El creixement del PIB a Europa ha estat de clara recessió al llarg de quasi deu anys i les xifres de l'atur no milloren significativament. Espanya remunta a poc a poc la crisi però el volum de deute públic no ha millorat si no que ha empitjorat. Els quatre països de l'euro zona amb majors problemes econòmics com són Irlanda, Espanya, Portugal i Grècia s'han empitjorat molt respecte a les seves xifres de referència des del 2006. Abans de la crisi el deute públic net només era igual o superior al 100% al PIB en el cas de Grècia. A Espanya era del 61,5% del PIB el 2006 i ara assoleix el 100% del PIB. Així mateix el cost, el preu que paguem arran de les obligacions del deute públic que hem contractat, s'han multiplicat per tres des del 2006 en aquests quatre països.

És un fet constatable que la lògica ideològica de l'austeritat té enormes incongruències lògiques però no acaba mai de morir. Per això l'economista australià John Quiggin l'ha qualificada d'idea 'zombi'; es a dir, no mora mai del tot; reneix una i altre vegada malgrat la seva inconsistència i fracàs constatable. I no mora mai perquè al darrera d'aquesta idea hi ha conviccions ideològiques molt fortes. De fet és una creença que té de transfons una hostilitat a l'estat del benestar i les exigències fiscals que comporta. Mark Blith ha analitzat la història intel·lectual de la idea d'austeritat, una idea que qualifica de perillosa. I és perillosa perquè la seva lògica porta a molta confusió.

Per evitar aquesta confusió podem recordar que a la dècada de 1990 diversos països varen fer consolidacions fiscals en forma de reducció del deute públic i de disminució de dèficit fiscal i varen mantenir l'economia en creixement. Això defensaria la idea de que la austeritat sí funciona. Aquest fou el cas d' Austràlia, Canadà, Dinamarca i Irlanda. Però es imprescindible remarcar que aquestes polítiques es varen aplicar en època de fort creixement i no en època de recessió. Keynes va explicar molt be perquè el moment de fer la contenció del dèficit i la reducció de l'endeutament és quan l'economia està en creixement, amb superàvits fiscals, mai en èpoques de frenada, de recessió o de crisi de l'economia. Aquest és l' error de les polítiques d'austeritat actuals: negar la necessitat de polítiques expansives de la demanda en un moment de contracció o d'estancament de l'activitat econòmica

Keynes explica que no s'ha de confondre els problemes de fons amb els problemes immediats. Una economia que té atur elevat, desequilibris a la balança de compte corrent, que importa més que no pas exporta, i que està endeutada, té un problema de fons en forma de manca de competitivitat. Mentre s'apliquen solucions als problemes de fons, a la causa última de la malaltia, que és la pèrdua de competitivitat, cal tanmateix buscar remei d'urgència al problema immediat. El gran economista Lionel Robbins en la seva *Autobiografia d'un economista* publicada el 1971 -que té interès pel fet que Robbins no era gens partidari de les idees de Keynes- Robbins reconeix que les idees encertades de Friedrich Hayek i d'ell mateix sobre les causes de les crisis econòmiques segons la qual calia curar la recessió deixant caure les empreses que havien fet inversions equivocades i fomentar la disposició a estalviar, era una idea tan poc adequada com -cito textualment- *"negar mantes i estimulants a un borratxo que ha caigut en un estany glaçat emparant-nos en el raonament de que el seu problema original era el sobreescalfament (produït per l'alcohol)"*.

Keynes té una frase molt famosa que és sovint mal interpretada. *"El llarg termini – diu- es una guia confosa per interpretar la conjuntura (quan estem en un món empobrit per la crisi). A llarg termini tots estarem morts. Els economistes es plantegen una feina massa fàcil i massa inútil si a cada tempesta que colpeix l'economia ens diuen que quan passi el temporal l'oceà tornarà a estar tranquil"*.

Malauradament, la doctrina dominant a Europa predica l'austeritat en tot moment, també en temps de crisi, perquè a parer seu la recuperació de l'economia requereix liquidar les inversions excessives i incrementar l'estalvi dels consumidors. Per a aquests economistes la crisi és resultat d'un excés d'inversió en relació a l'oferta d'estalvi, que va ser possible perquè es va expandir massa el crèdit. Segons ells, els bancs presten a tipus d'interès més baixos que els que haurien exigint els estalviadors genuïns, i això fa que tota mena de projectes d'inversió siguin temporalment rendibles, fins i tot els més inadequats.

Si fem una mica de resum podem dir que a Europa dominen, sovint, tres errors de judici quan es comenten les causes de la crisi. El primer error es ignorar l'ordre causal dels fets que varen provocar la crisi. Llevat del cas de Grècia en tots els altres països europeus fou la recessió la que va provocar els dèficits públics i no al revés. Espanya i Irlanda són dos països que han estat rescatats i que tanmateix abans del rescat tenien unes finances públiques relativament sanejades i un nivell de deute públic no astronòmic. El fet de no entendre l'ordre causal dels fets, es a dir primer fou la recessió real de l'economia i la fallida dels sistema financer i després va venir la crisi del deute, ha portat a un diagnòstic equivocat i a un tractament de la política econòmica que es nociu pel creixement. El segon error és confondre els problemes de fons amb els problemes urgents. El tercer error és confondre els efectes de les polítiques fiscals en temps de crisi i aplicar polítiques d'austeritat. Com he recordat Keynes va dir amb tota claredat que només en els moments d'expansió s'han d'implementar polítiques d'austeritat i de contenció de la demanda. En moments de recessió, en canvi, cal aplicar polítiques expansives, no recessives. El boom, no la crisis es el moment apropiat per a la austeritat.

La crisi ha qüestionat la ideologia econòmica dominant i s'ha parlat de fracàs intel·lectual de la teoria econòmica. S'ha esmentat que foren les idees equivocades dels economistes les que varen legitimar la desregulació de les finances i que fou la desregulació de les finances la que va portar a l'explosió de crèdit que ha produït la crisi actual. Ara bé, el meu parer és que si bé la crisi actual ha propiciat el retorn d'algunes idees de Keynes, aquest retorn no ha fet trontollar seriosament la ideologia dominant basada en la convicció en sostenir que l'economia retroba l'equilibri per sí sola i que, per tant, no cal aplicar els postulats d'intervenció de l'economia vers un creixement estable i equilibrat. Després de la crisis persisteix molt viva una interpretació de la vida econòmica basada en l'autorregulació de l'economia de mercat, segons les teories de les expectatives racionals i del mercat eficient.

Aquesta confrontació d'idees en relació a les causes de les crisis econòmiques i en relació a les polítiques econòmiques a aplicar és antiga i pot servir de referència el debat que Keynes i Hayek varen tenir en els anys trenta, des del respecte mutu que les dues personalitats destil·laven. En aquell debat Hayek va defensar que *"l'economia de mercat és la manera més eficient d'organitzar la producció i*

l'intercanvi i qualsevol alteració de la regla estricta del mercat, porta destrucció de la llibertat econòmica i reducció del nivell de vida" (...) "Hem d'afrontar el fet –deia Hayek- que la preservació de la llibertat individual és incompatible amb la satisfacció plena de les nostres visions de política distributiva".

Per a Keynes, *"el capitalisme, sàviament portat, pot fer-se probablement més eficient per atènyer fins econòmics que cap altra sistema alternatiu que puguem tenir present. Però això és també en molts sentits altament objectable. El nostre problema és endegar una organització social tant eficient com sigui possible sense ofendre la nostra manera satisfactòria de viure".* Per a Keynes aquesta "manera satisfactòria de viure" hauria de culminar en un món amb menys hores de treball, amb predomini del lleure creatiu, i sense estridents desajustos en la distribució de la renda. En el primer paràgraf del darrer capítol de *La Teoria General* publicada el 1936 Keynes escriu: *" Els principals defectes de la societat econòmica en la qual vivim són la seva incapacitat per a proporcionar la plena ocupació, i la seva arbitrària i poc equitativa distribució de la riquesa i dels ingressos".* En l'assaig de Keynes de 1926 de títol *Liberalisme i Laborisme* el darrer paràgraf diu: *"el problema polític fonamental de la humanitat es pot resumir en com combinar tres principis bàsics: l'eficàcia econòmica, la justícia social i la llibertat individual. Al primer principi li són necessaris el sentit crític, la prudència i el coneixement tècnic; al segon, li cal un esperit altruista, entusiasme i amor cap a l'home comú; al tercer, li és bo tenir amplitud de mires, tolerància i apreciar els valors de la diversitat i de la independència; un esperit que desitja fornir al talent i al fet excepcional l'ocasió de reeixir".*

Allò que fa peculiar a Keynes és que, segons ell, el discurs dels economistes no havia de defugir respondre a preguntes com ara: per a què serveix l'economia com activitat productiva? Quina relació existeix entre un model concret de societat i l'aspiració a viure una vida digne? Quanta prosperitat material precisem per viure "sàviament", "acceptablement" i "bé"?

El meu parer és que Keynes va saber respondre a aquestes preguntes construint un discurs amb bases analítiques homologables a les utilitzades a les ciències socials sense renunciar alhora a un discurs polític i moral ben explícit. No és una mala idea aquella de Keynes que sosté que l'Economia Política és la ciència que fa possible la prosperitat material la dimensió ètica de la qual és la civilització.

Miquel Rubirola

12 juny 2017

.....